

Türkmen we pars dilleriniň söz baýlygy hakynda

Category: Kitapcy,Sözler,Türkmen dili

написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen we pars dilleriniň söz baýlygy hakynda TÜRKMEN WE PARS DILLERINIŇ SÖZ BAÝLYGY HAKYNDА

Türkmen halkynyň goňşy döwletler bilen alyp barýan dostlukly gatnaşyklary pähimdar pederlerimiziň şu güne çenli dowam edip gelýän asylly däpleriniň biridir. Ýurdumyzyň goňşy Eýran Yslam Respublikasy bilen dostlukly gatnaşyklary ýylsaýyn täze basgaçaklara çykýar. Köküni asyrlaryň çuňluklaryndan alýan türkmen we eýran halklarynyň dostlukly gatnaşyklary Berkadar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe täzece mana eýe bolýar. Ýakyn gatnaşyklaryň netijesinde, ikitaraplaýyn bähbitli hyzmatdaşlygyň çygry ylymdan medeniýete, ykdysadyýetden syáhatçylyga, sporta çenli giňelýär.

Berkadar döwrümiziň bagtyýarlyk döwründe dünýäniň köp döwletleri bilen, şol sanda gadymdan goňşy döwlet bilen dostana gatnaşyklar yzygiderli ösdürilýär. «Türkmenistan – Beýik Yüpek ýolunyň ýüregi» diýlip yylan edilen şu ýlda hem Türkmenistan bilen Eýran Yslam Respublikasynyň arasyndaky gatnaşyklaryň taryhynda ýatdan çykmajak ajaýyp wakalar bolup geçdi. Aşgabatda Eýran Yslam Respublikasynyň medeniýet günleriniň geçirilmegi, XIV ýöriteleşdirilen sergisiniň guralmagy we beýlekiler munuň aýdyň mysaldyr.

Dostluk-doganlyk gatnaşyklary, hyzmatdaşlyk, elbetde, dilden başlanýar. Biziň pederlerimiz, ylaýta-da, türkmen alymlary, nusgawy şahyrlarymyz gadymy goňşy halkyň dilini – pars dilini bilipdirler. Bu däp täze taryhy döwürde-de dowam etdirilýär. Häzirki wagtda ýurdumyzyň bilim ojaklarynda – Magtymguly adyndaky Türkmen döwlet uniwersitetinde, Döwletmämmet Azady adyndaky Türkmen milli dünýä dilleri institutynda pars dili hünär hökmünde we birnäge ýokary, orta mekdeplerde ikinji daşary ýurt dili ýa-da ders hökmünde okadylýar, bu ugurdan

hünärmenler, terjimeçiler taýýarlanýar.

Türkmen-pars dil gatnaşyklary bu ata-baba goňsy iki halkyň taryhyň gadymy bolşy ýaly, öz gözbaşyny asyrlaryň jümmüşinden alyp gaýdýar. Türkmen dilinde işjeň ulanylýan pars sözleri, pars diliniň sözlük düzümine giren türkmen sözleri az däldir. Házırkı wagtda bu gyzykly dilmaglumatlary degşirme, derňew arkaly anyklanylýar, ýuze çykarylýar. Çünkü dil gatnaşyklary hem göýä halklaryň, ynsanlaryň biri-biri bilen bolan gatnaşyklary ýaly özara eriş-argaçdır. Muňa türkmen we pars dilleriniň mysalyndan hem anyk görmek bolýar. Ine, şolaryň ilkinjileriniň biri hem nakyllardyr. Türkmen we pars dilinde sözme-söz diýen ýaly gurluşy hem manysy boýunça biri-birine gabat gelýän nakyllar bar. Gelîň, kâbir mysallara ýüzleneliň: Adam umyt bilen diri – Adäm (adam) be omid (umyt bilen) zende (diri) äst. Hereketde bereket – Bäräkät där häräkät äst. Hak söz aky bolar – Härf-e häg (hak söz) tälh (aky) äst. Nadan dostdan dana duşman ýagsydyr – Doşmän-e dana (dana duşman) beh (gowy) äz nadan dust (nadan dostdan).

Türkmen dilinde işjeň ulanylýan düýeguš, itüzüm, okýylan, balary, gyzyl ary, aksakal, saryýag ýaly sözler, söz düzümleri pars dilindäki şol düşunjeler bilen sözme-söz gabat gelýär: şotormorg (şotor – düýe, morg – guş) – düýeguš, sägängur (säg – it, ängur – üzüm) – itüzüm, tırmar (tir – ok, mar – ýylan) – okýylan, zämbur-e äsäl (zämbur – ary, äsäl – bal) – balary, zämbur-e sorh (zämbur – ary, sorh – gyzyl) – gyzyl ary, rişsefid (riş – sakal, sefid – ak) – aksakgal, rougän-e zärd (rougän – ýag, zärd – sary) – saryýag we başgalar. Türkmen we pars dillerinde kâbir umumy sözleriň dürli many aňladýan halatlary hem bar. Mysal üçin, betnebis (türkmen) – gysganç, nebsewür, bädnäfs (pars) – päli ýaman; betnyşan (türkmen) – gelşiksiz, owadan däl, bädneşan (pars) – ýaramaz, pis diýen ýaly manylary aňladýar. Pars dilinde diňe bir manyny ýa-da çäklendirilen manylary aňladýan kâbir sözler türkmen dilinde ençeme manyny berip bilyär. Mysal üçin, «hana» sözi pars dilinde jaý, bina, öý manylaryny berýän bolsa, türkmen dilinde bu söz has giň manylarda ulanylýar: kitaphana, dermanhana, derýanyň hanasy, pagtanyň hanasy, gözüň hanasy we başgalar. Bu

mysalyň hataryna nama sözünü hem goşmak bolar. Türkmen-eýran hyzmatdaşlygynyň ýokary derejede ösdürilmegi dil gatnaşyklarynyň we onuň meseleleriniň halk döredijiligininiň, edebi çeşmeleriň has içgin öwrenilmegine hem oňyn täsir edýär. Häzirki döwürde türkmen we pars dilleriniň ol ýa-da beýleki meseleleriniň degsirme derñewi boýunça ylmy işler alnyp barylýar. Bu ugurdan monografiýalar, okuw kitaplary, usuly gollanmalar, sözlükler taýýarlanýar. Halk hojalygynyň beýleki ugurlary bilen bir hatarda, medeniýet boýunça türkmen- -eýran hyzmatdaşlygyna hem aýratyn üns berilýär. Bu bolsa türkmen we pars halklarynyň dostluk-doganlygyny ösdürmäge, berkitmäge uly goşant bolar.

Gahryman Arkadagymyzyň halklaryň, döwletleriň arasynda ynsanperwer gatnaşyklary, hoşniýetli goňsuçylygy, özara bähbitli hyzmatdaşlygy ösdürmek, kämilleşdirmek, parahatçylygy gorap saklamak ugrunda alyp barýan öňdengörüjilikli daşary syýasaty özuniň ýokary netijesini berýär we ony dünýä jemgyýetçiliği doly ykrar edýär.

Bahar ATANYÝAZOWA,

Döwletmämmet Azady adyndaky TMDDI-niň pars dili mugallymy.
Türkmen dili